

شهروندی جنسیتی و تعارض‌های نهادی

محسن گودرزی*

طرد و محرومیت از حقوق و اعمال تبعیض منجر می‌شود ناقض حقوق شهروندی قلمداد می‌شود. به این ترتیب، شهروندی شبکه‌ای به هم پیوسته از مفاهیمی مثل حق، مسئولیت و برابری است. همچنین با منظومه‌ای از احساسات مثل احساس تعلق و وفاداری پیوند دارد و با احساساتی مثل احساس بی‌عدالتی و تحقیر و ناچیز شمرده شدن در تعارض است. شهروندی مفهومی آرمانی است زیرا بر ارزش‌هایی مثل برابری و حقوق دلالت دارد. به همین دلیل، این مفهوم می‌تواند به منزله معیاری برای ارزیابی انتقادی وضعیت هر جامعه به کار رود. اگر از این زاویه نگاه کنیم، این پرسش قابل طرح است که آیا زنان از فرصت‌های برابر اقتصادی، سیاسی و اجتماعی برخوردارند؟ برای طرح بحث از یک نمونه آغاز می‌کنیم. دختر جوانی که خود را برای کنکور آماده می‌کند آرزو دارد در رشته‌ای قبول شود که هم امکان دستیابی به شغلی مناسب را برای او مهیا سازد و هم بتواند شأن و موقعیت اجتماعی قابل احترامی برای او دست‌وپا کند. او انتظار دارد با ادامه تحصیل فرصتی مساعد برای بروز استعدادها و توانایی‌هایش کسب کند، بعد از اتمام تحصیلات وارد بازار کار شود و به استقلال مادی دست یابد و از نظر مالی به کسی وابسته نباشد. در عین حال تمایل دارد ازدواج و زندگی خانوادگی موفق‌تری داشته باشد. اگر به دوران دبیرستان و دبستان او

این یادداشت می‌کوشد موضوع شهروندی و جنسیت را از زاویه تغییرات نگرشی طرح کند. شواهد مختلف نشان می‌دهند که نگرش‌های اجتماعی در مورد نقش و موقعیت زنان به سرعت در حال تغییر است حال آنکه نهادهای اجتماعی تحولی متناسب نداشته‌اند. تأخر تحولات نهادها نسبت به نگرش‌ها موقعیت شهروندی زنان را تحت تأثیر قرار داده و احساس ناراضی‌تی و تبعیض را در بین آنان موجب شده است.

شهروندی به معنای عضویت فرد در یک اجتماع سیاسی است که حقوق و مسئولیت‌هایی برای او به دنبال می‌آورد. عضویت در یک اجتماع به این معناست که مرزی وجود دارد که تعیین می‌کند چه کسانی به اجتماع تعلق دارند و چه کسانی بیرون از آن قرار می‌گیرند. از این رو، مفهوم شهروندی با موضوع هویت پیوند دارد. وقتی فرد عضو یک جامعه قلمداد می‌شود به معنای برخورداری از حقوقی برابر با اعضای دیگر است. از همین رو، برابری حقوقی ارزشی بنیادین در مفهوم برابری است. حقوق و مسئولیت‌های شهروندی افراد نتیجه تعلق آنان به جامعه و عضویت در آن است و نمی‌توان افراد را به علت خصوصیات دیگر مثل قومیت یا جنسیت از حقوقشان محروم ساخت. به همین علت، سازوکارها یا سیاست‌هایی که به نابرابری،

mgoodarzi@gmail.com

* دکتری جامعه‌شناسی